

Т.В. Блащук
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін
Інституту права ім. І. Малиновського
Національного університету “Острозька академія”

Процедура банкрутства фізичної особи як засіб звільнення від кредитного боргу

Постановка проблеми. В Україні питання накопичення боргів населення за валютними кредитами, що виникли у зв'язку із неможливістю більшості позичальників – фізичних осіб їх погасити, вирішувалось на державному рівні неодноразово. Зокрема, 03 червня 2014 року набув чинності Закон України “Про мораторій на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті” [1], яким встановлювався мораторій на примусове стягнення (відчуження без згоди власника) нерухомого житлового майна, яке вважається предметом застави згідно із статтею 4 Закону України “Про заставу” та/або предметом іпотеки згідно із статтею 5 Закону України “Про іпотеку”, якщо таке майно виступає як забезпечення зобов'язань громадянина України (позичальника або майнового поручителя) за споживчими кредитами, наданими йому кредитними установами - резидентами України в іноземній валюті, та за наявності умов, визначених у цьому законі. Проте, закон мав тимчасовий характер і необхідно було розробити модель звільнення від таких боргів, що відповідала б інтересам як боржників, так і кредиторів.

21 жовтня 2019 року набув чинності Кодекс України з процедур банкрутства [2], який як вказують дослідники “є вже четвертою спробою законодавця з моменту незалежності України суттєво змінити законодавство про банкрутство”[3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання правового регулювання процедури банкрутства в Україні було предметом дослідження В.В. Джуня, С.В. Жукова, Б.М. Полякова, М.І. Тітова, та інших, проте, питання банкрутства

фізичної особи, зважаючи на новизну законодавства, залишається малодослідженим.

Метою доповіді є визначення загальних умов процедури банкрутства фізичної особи в Україні як засобу звільнення від кредитного боргу.

Виклад основного матеріалу.

Поняття фізичної особи визначено у статті 24 Цивільного кодексу України [4] - людина як учасник цивільних відносин вважається фізичною особою. В свою чергу стаття 1 Кодексу України з процедур банкрутства № 2597-VIII від 18.10.2018 визначає боржника як юридичну особу або фізичну особу, у тому числі фізичну особу - підприємця, що неспроможна виконати свої грошові зобов'язання, строк виконання яких настав. Стаття 48¹ Цивільного кодексу України, вказує, що стосовно фізичної особи, яка є нездатною виконати свої майнові зобов'язання і погасити борги, може бути відкрито провадження у справі про неплатоспроможність і введена процедура реструктуризації боргів боржника або така особа може бути визнана банкрутом у справі про неплатоспроможність із застосуванням процедури задоволення вимог кредиторів за правилами, передбаченими Кодексом України з процедур банкрутства. Частина 2 стаття 6 Кодексу України з процедур банкрутства визначає, що відповідно до цього Кодексу щодо боржника - фізичної особи застосовуються такі судові процедури як реструктуризація боргів боржника та погашення боргів боржника.

Відповідно до статті 115 Кодексу України з процедур банкрутства, провадження у справі про неплатоспроможність боржника - фізичної особи або фізичної особи - підприємця може бути відкрито лише за заявою боржника.

В свою чергу, грошове зобов'язання - зобов'язання боржника сплатити кредиторі певну грошову суму відповідно до цивільно-правового правочину (договору) та на інших підставах, передбачених законодавством України. Серед грошових зобов'язань фізичних осіб виділяють обов'язки сплатити борг за кредитними договорами. 21 жовтня 2020 року має втратити чинність Закон України "Про мораторій на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті". Відтак, для скорочення тягаря

наявних кредитних боргів фізичних осіб законодавець встановив перехідний пільговий період для їх реструктуризації чи погашення.

Пунктом 5 Прикінцевих та перехідних положень Кодексу України з процедур банкрутства встановлено, що протягом п'яти років з дня введення в дію цього Кодексу заборгованість фізичної особи, що виникла до дня введення в дію цього Кодексу, за кредитом в іноземній валюті, який забезпечений іпотекою квартири або житлового будинку, що є єдиним місцем проживання сім'ї боржника, реструктуризується за процедурою неплатоспроможності фізичної особи згідно з планом реструктуризації або з мировою угодою з урахуванням особливостей, встановлених цим пунктом.

Склад і розмір грошових вимог забезпеченого кредитора за зобов'язаннями, які виникли з кредиту в іноземній валюті, який забезпечений іпотекою квартири або житлового будинку, що є єдиним місцем проживання сім'ї боржника, визначаються в національній валюті за курсом, встановленим Національним банком України на дату відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи. До розміру вимог такого забезпеченого кредитора не включаються штрафні санкції та пеня.

Визнані господарським судом вимоги забезпеченого кредитора погашаються боржником у розмірі ринкової вартості квартири або житлового будинку, що забезпечує вимоги такого кредитора, яка визначається оцінювачем, визначеним кредитором. Залишок заборгованості такого кредитора підлягає прощенню (списанню) в порядку, визначеному цим пунктом.

➤ У разі якщо загальна площа квартири, обтяженої іпотекою, не перевищує 60 квадратних метрів або житлова площа такої квартири не перевищує 13,65 квадратного метра на кожного члена сім'ї боржника, або якщо загальна площа житлового будинку, обтяженого іпотекою, не перевищує 120 квадратних метрів:

✓ на реструктуризоване відповідно до цього пункту зобов'язання боржника встановлюється відсоткова ставка у розмірі українського індексу ставок

за дванадцятимісячними депозитами фізичних осіб у гривні, збільшеного на 1 відсоток;

✓ строк погашення вимог забезпеченого кредитора становить 15 років.

➤ У разі якщо загальна площа квартири, обтяженої іпотекою, перевищує 60 квадратних метрів або житлова площа такої квартири перевищує 13,65 квадратного метра на кожного члена сім'ї боржника, або якщо загальна площа будинку, обтяженого іпотекою, перевищує 120 квадратних метрів:

✓ на реструктуризоване відповідно до цього пункту зобов'язання боржника встановлюється відсоткова ставка у розмірі українського індексу ставок за дванадцятимісячними депозитами фізичних осіб у гривні, збільшеного на 3 відсотки;

✓ строк погашення вимог забезпеченого кредитора становить 10 років.

План реструктуризації, що відповідає вимогам цього пункту, вважається підтриманим забезпеченим кредитором у частині вимог такого забезпеченого кредитора за зобов'язаннями, що виникли з кредиту в іноземній валюті, який забезпечений іпотекою квартири або житлового будинку, що є єдиним місцем проживання сім'ї боржника.

Боржник та забезпечений кредитор за погодженням можуть встановити в плані реструктуризації або мировій угоді інші умови та порядок погашення вимог забезпеченого кредитора, за умови, що вони є не гіршими для інтересів боржника, ніж ті, що встановлені цим пунктом.

Прощення (списання) залишку заборгованості за кредитним договором в іноземній валюті, забезпеченим іпотекою, що визначається як різниця між розміром вимог забезпеченого кредитора, визнаних господарським судом у справі про неплатоспроможність боржника, та розміром вимог забезпеченого кредитора, які підлягають погашенню відповідно до цього пункту, здійснюється після повного виконання зобов'язань боржником за реструктуризованим зобов'язанням.

У разі якщо боржник не має фінансових можливостей погашати вимоги забезпеченого кредитора на умовах, передбачених цим пунктом, господарський

суд за клопотанням боржника відмовляє у затвердженні плану реструктуризації та закриває провадження у справі про неплатоспроможність.

Висновки

Таким чином, протягом п'яти років з дня введення в дію Кодексу України з процедур банкрутства заборгованість фізичної особи, що виникла до дня введення в дію цього Кодексу, за кредитом в іноземній валюті реструктуризується за процедурою неплатоспроможності фізичної особи згідно з планом реструктуризації або з мировою угодою з урахуванням особливостей, встановлених прикінцевими положеннями Кодексу. Такі пільгові умови дадуть можливість фізичним особам – боржникам звільнитись від боргів, а кредиторам в певній мірі задовільнити свої вимоги.

Список використаних джерел:

1. Про мораторій на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті: Закон України від 03.06.2014 № 1304-VII. Законодавство України : база даних / Верховна Рада України. Дата оновлення: 12.08.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1304-18> (дата звернення: 14.03.2020).
2. Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України від 18.10.2018 № 2597-VIII. Законодавство України : база даних / Верховна Рада України. Дата оновлення: 01.02.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19> (дата звернення: 14.03.2020).
3. Застосування норм Кодексу України з процедур банкрутства. *Збірка наукових статей* / За загальною редакцією д.ю.н., судді Верховного Суду С. В. Жукова. К.: Алерта, 2019. 216 с.
4. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Законодавство України : база даних / Верховна Рада України. Дата оновлення: 12.02.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 14.03.2020).